

Micke minns

Farfar, Tarzan och jag

Hemma hos min farfar, Rullpers Karl på Rullpersgard var det aldrig stilla. Nej, jag menar inte att det som idag var stressigt och att tiden aldrig räckte till. Det var snarare så att farfar tog sig tid. Ofta hittade han på något utöver det vanliga. Han lärde mig att skjuta med luftgevär, köra moped, hantera yxa och kniv och mycket annat. Jag tror också att det var han som lärde mig att vara nyfiken på hur saker och ting fungerade. Han hade oftast någonting för händerna. Det kunde vara en rakapparät, en klocka, en traktor, en motorsåg eller något annat som skulle lagas. Inget projekt var för stort eller för litet. Jag kan minnas honom med en stickling vid äppelträdet. Det var en ny sort som skulle ympas in. Alltid ett projekt på gång och det var spännande att vara bredvid honom.

Jag minns att köksbordet var en central plats i Rullpersgard. Vid det satt farfar när han spelade en låt på dragspelet. Där spelade vi kort. Där intogs naturligtvis också måltiderna. Där satt han också när det var dags för en av dagens höjdpunkter. Nämligen kaffe. Kaffedrickandet kan i det närmaste beskrivas som en ritual. Och om jag sluter ögonen kan jag se honom framför mig i profil, med en sockerbit darrande på underläppen och det rykande heta kokkaffet upphällt på fat. Sedan följde en balansakt i den högre skolan och jag stod blickstill och förundrades över att han aldrig spillde.

Farfar hade en kamp på gården, Tarzan. Var än farfar befann sig så var Tarzan oftast någonstans i närheten. Han var en gulbrun, reslig nordsvensk. Trots hans storlek var jag aldrig någonsin rädd för honom. Tvärtom. När han var med oss på semester uppe i fåboden var han den bästa av lekkamrater. Hans tålmod och lugn var lika stort som hans väldiga fysik. Han brydde sig föga om att jag med stol, stege eller vad som nu stod till buds, klättrade upp och ner för att slutligen grensla hans breda rygg. Och medan jag, under höga rop på hemgjord engelska galopperade fram över prärien under namnet Rullpers Micke Cartwright, stod Tarzan i själva verket lugnt kvar och betade.

En sommardag 1965 fick jag och min syster Marita förtroendet av farfar att själva köra Tarzan med trilla hela vägen från Gruddbo till fåboden. Jag kan ännu i denna dag förnimma den överväldigande känslan av frihet och äventyr när Tarzan satte hjulen i rullning och vi i sakta mak kom av gården. Vi behövde dock aldrig dra så mycket i tömmarna. Tarzan kände vägen bättre än någon annan och jag tror också att farfar hade gett honom ett förmaningstal, om att se till att vi skulle komma fram helskinnade.



Sommaridyll. Rullpers Karl spelar en låt för Tarzan.

Jag har en tydlig minnesbild av farfar och Tarzan ute på gården i Gruddbo. Då stryker farfar med handflatan över mulen samtidigt som han talar lågmält till honom. Med den andra handen bjuder han på en brödbit, en sockerbit eller något annat gott. Det hände faktiskt att de tog en snus ihop. De kände varann väl, de där två.

Till jul var köket på Rullpersgard alltid en fröjd för ögat. Julgranen var den grannaste som fanns. Alla släktingar samlades där, och vi var verkligen många. Om man räknar in alla mina farbröder med fruar, faster med make, kusiner, gammelfaster och annat folk så tappar jag snart räkningen.

Juldagen 1965 väcktes vi tidigt. Vi skulle till kyrkan och gå på julotta. Nu var det kanske inte själva kyrkobesöket i sig som var värt omaket att kliva upp så tidigt. Nej, denna juldagsmorgon hade farfar spämt Tarzan för släden. När vi klev upp i släden fick barnen en stor föll att dela på för det var en kall vintermorgon. Det var långt kvar till gryning så karlarna fick varsitt tjärbloss att hålla i. Med stora ögon såg vi hur tjärblossens tändes, hur farfar satte sig på kuskbocken, smackade och sedan hur Tarzan trampade iväg. I det fladdrande ljuset av tjärbloss och till det dova ljudet av hovtramp mot snö, rytmiskt blandade med bjällror, och med en vinterklar stjärnhimmel som inramning, kommer den färden att för alltid vara en av de vackraste pärlorna i min ask med minnen.

I valborgstid höll vi ungar som bäst på med att bättra på lugnet på gården med våra ettöres smällare, kinapuffar och allt vad det nu hette. Fullt upptagna med våra egna små brisader upptäckte vi plötsligt farfar på väg mot härbret. Kepsen lite på

sned precis som det där finurliga leendet. När han kom ut från härbret hade han något i handen som fick oss alla att stanna upp. Han själv såg mycket nöjd ut.

Kinapuffar i all ära, men nu skulle vi få se på riktiga grejor. I den lediga handen som inte stödde sig mot käppen hade farfar... dynamit!

Hela gården stannade upp och såg honom gå neråt Rothagevägen till och halvvägs dit band han fast "gubben" i en stångkall. Efter lite pyssel med stickorna fick han så fyr på stubinråden. Till allas förvåning verkade han dock inte ha särskilt bråttom att sätta sig i säkerhet. Tvärtom påbörjade han med käppen som stöd en sakta lunk därifrån. Som vilken söndagspromenad som helst. Spänningen var olidlig och vi kunde knappt andas. Men medan farfar tog det lugnt verkade stubinråden ha desto mera bråttom.

Till slut stod farbror Lasse inte ut längre.

- Köjt fadä, köjt nu då, ropade han.

Farfar fortsatte dock att lugnt promenera och behöll sitt finurliga leende intakt. Han hade inte hunnit mer än halvvägs fram till oss andra då det small. Och vilken smäll. Hela Sollerön måste ha stannat upp och undrat vad som hänt.

Farfar la ena armen över huvudet och hukade sig lite grand under smällen. När han tittade upp hade leendet bytts ut mot ett gott skratt. När vi hämtat andan och



Micke på Tarzans breda rygg.

konstaterat att allt gått bra gjorde vi gemensam sak med farfar och skrattade gott tillsammans.

Det känns underligt att våra livslinjer bara möttes under tretton år. Underligt, därför att han ännu är så levande för mig. Farfadern, uppfinnaren, upptågsmakaren, reparatören, problemlösaren, spelmannen...han var så mycket.

Det mesta har förändrats sedan han lämnade oss. Men ändå. Jag vill tro att vi ska mötas igen, och då ska jag berätta om hur det gick för mig i livet. Om att jag även i den nya tiden hade användning av det han lärde mig. Och om hur viktiga de blev, de där visdomsorden han så ofta sa: *"Som du gör det så blir det"*.
Precis så är det, farfar. Då, nu och för alltid. Precis så.

Femtio-års fest hos Gambäl-Ivar

Min far och jag spelade ofta på fester av olika slag. Ofta var det jämna år som skulle firas. Orkestern för kvällen kunde ha olika besättningar. Ibland var det bara vi två, andra gånger var vi ganska många. Inte allt för sällan kom och gick orkestermedlemmarna under kvällens gång. Det är nu många år sedan och de flesta av dem har jag bara fragmentariska minnen av. Men det är ett kalas som jag minns alldeles särskilt.

Det var i slutet av juli 1975 som min far frågade mig om jag ville slå följe med honom och Sturull Johan, för att spela på Gambäl Ivars femtioårs kalas. Festen skulle äga rum hemma hos Ivar på Amusgard. Jag bestämde mig ganska snart för att följa med. Jag anade inte då att just det här skulle bli en kväll och en natt som skulle komma att leva kvar i mig som ett av de starkaste minnena från min ungdom.

Vi anlände till Amusgard någon gång på eftermiddagen, Sturull Johan, min far och jag. Vi träffades ute på gården, pratade och skvallrade lite nervöst så där som spelmän gör innan det är dags för kvällens drabbning.

Det här var en av de där underbara sommarkvällarna som bara ett barndomsminne eller en Anders Olsson bonad kan frambringa. Ladan hade sopats ren och lövats, där stod långborden uppdukade och dekorerade med väldoftande ängsblommor. Längs den ena kortväggen hade estraden placerats. Efter välkomsthälsningar och samtal satte sig de många gästerna till bords och festen kunde börja. Vi tre underhållare väntade en stund med vår entré och under tiden började Johan planera repertoaren.

När middagen pågått en stund antrade vi så äntligen scenen och satte oss på varsin stol. Lågmält men bestämt introducerade Johan kvällens första låt till oss andra i orkestern. Då min repertoarkänedom trots allt var en aning generationsbegränsad, insåg jag att om inte ett par frågetecken snabbt rätades ut skulle jag snabbt hamna i problem. Johan måste ha förstått hur nervös jag började bli. Han tog sig god tid att förklara tempo, tonart och takt för mig, den ännu oinvidge. Och



Midsommar i Holen 1973. Fr v. Holger Falk, Micke, Rullpers Lennart och Sturull Johan.

välsigne honom, han spelade första låten långsamt och med sådan övertydlighet och det var omöjligt för mig att inte följa med i tonartsbyten, pauseringar och andra krumbukter som ibland gör en musikers liv så svårt.

Så här fortsatte det tills det var dags för vår första paus. Vi försågs med mat och blev upplysta om att musikerna för kvällen hade fri ranson när det gällde dryckesvaror. Det skulle senare visa sig få en del konsekvenser. Efter maten var det dags för kaffe och konjak. För mig var detta en sed som jag på grund av min ungdom fortfarande inte anammade. Men jag ville inte vara sämre än de andra spelmännen, så via självservering försåg jag mig raskt med en av varje.

När vi åter klev upp på vår lilla estrad hade mitt självförtroende stigit i graderna. Första avdelningen hade gått så pass bra och det som serverades i pausen hjälpte naturligtvis också till.

Innan Johan presenterade första låten lät jag honom förstå att allt jag behövde få veta var tonart och takt. Resten skulle nog ordna sig. Han nickade samförstånd och vi satte igång. Och tro det eller inte. Det ordnade sig.

Låt efter låt passerade och det var nu ganska lätt att hänga med i svängarna. Vid det här laget hade intensiteten höjts och Johan hade fullt upp med sitt eget spelande då repertoaren nu började bli mer avancerad. Johan fortsatte ändå, om nu med små tecken, nickningar och ibland bara stön visa att tonarts eller reprisbyte var på gång.

Han var väl ännu inte helt säker på sin unge adept.

Det var dags för nästa paus. Litet förundrad över hur lätt fingrarna hade rört sig på gitarrhalsen följde jag med raska steg tätt i hämlarna på mina läromästare över till bordet med förfriskningar. Det blev mer kaffe och konjak. I pausen minns jag att Johan bjöd oss friskt på en annan av sina stora begåvningar. Nämligen historieberättarens, och att jag här åkte på en motorväg rakt in i vuxenvärlden. Ingen censur här inte. Jag lärde mig mycket den här kvällen.

Under pausen hade borden lyfts ut från ladan och stolar hade placerats längs väggarna. Jag förstod att det nu var slut på avdelningen, ”underhållning till mat och kaffe”. Nu var det allvar. Dansen skulle börja.

Jag hade inte längre någon uppfattning om vilken tid på dygnet det skulle ha kunnat vara. Det spelade heller ingen roll. Men jag minns att sommarkdoftorna var bedövande och att den korta sommarnatten hade lägrat sig. Rastlösa började gästerna att ropa till oss om att sätta i gång musiken. Man ville dansa. Vi lät dem hållas ett slag till. Ju mer efterlängtade vi var desto populärare skulle vår entré bli. När vi så klev upp på vår estrad skallade ropen efter önskemål om olika sorters danser.

-Hambo

-Vals

-Schottis

Johan spände ögonen i oss och sa med bestämd röst.

-En hälsinge polska i g dur!

Här inträffade något som jag senare i livet bara varit med om några få gånger. Redan efter ett par takter in i den första låten kände jag att just nu är inget för svårt för mig att spela. Jag var inte längre säker på vem eller vad som bestämde över fingrarnas plats på gitarrhalsen. Ingen behövde längre tala om för mig var nästa repris skulle hamna. Efter några låtar kände jag att jag kunde spela vad som helst.

Så här dags hade all kommunikation, utom den rent musikaliska oss musiker emellan upphört. Enda gången något yttrades var när Johan fann det av nöden tvunget att skölja ner dammet som yrde från de dansandes fötter. Då passerades en flaska konjak som råkat följa med upp på estraden snabbt laget runt. Efter några korta hyllningsfraser om denna drycks fantastiska förmågor var vi snabbt igång igen.

Tempot i låtarna skruvades upp. Taktslagen blev tydligare. Jag hade inte längre någon aning om vad jag spelade för låtar. Jag var knappt ens medveten om när den ena slutade eller nästa började. Johan hade för länge sedan upphört att meddela ens vilken tonart låtarna skulle spelas i. Johan satt i förarsätet, musiken bara pågick och jag höll i ett av instrumenten som var en del av den. Och jag inser att jag där och då fick en av de viktigaste insikterna i mitt liv som musiker.

Jag försökte inte längre att tvinga fram något. Jag fick tillit till musiken och lät den bestämma över mig och inte tvärt om.

Jag minns att jag någon gång, många låtar senare tittade upp från gitarrhalsen och insåg att solen gått upp. Den visade sig som gyllene strimmor genom ladans vägg och dammet som steg från de dansandes fötter glittrade som guld. Dansparen i ladans mörker lystes snabbt upp när de gled igenom ljusstrimmorna för att sedan snabbt försvinna in i dunklet igen, som om vore det en märklig dröm.

När vi till slut spelat oss till utmattningens gräns tyckte vi att nu kanske det var nog. Det är här man vanligtvis brukar tacka för sig och börja planera för hemfärd. Men denna natt var inget som vanligt. Dörren till bagarstugan slogs plötsligt upp och man bjöd på en vickning vars like jag aldrig senare i livet varit med om. Alla tankar på hemfärd slogs raskt ur hågen och någonstans här började festen om igen. Folk trängdes runt faten, knuffades för att komma snabbast fram till läckerheterna. Dryck av alla sorter fanns i överflöd. Morgonsolen värmdе gott. Varför skulle festen sluta nu när allt var så bra, och inom kort befann vi oss på estraden igen. Dansen tog ny fart.

Vi spelade ända fram till sex-sju tiden på morgonen då jag och min far plötsligt erinrade oss att vi skulle agera värdar för en fåbodgudstjänst på vår gård i Mångbergs-Holen. Nu blev det plötsligt bråttom.

Vi sa farväl till Johan. Ivar betalade oss gage för andra gången denna natt och jag minns hur lycklig han var över festen. Någon ordnade så att Masniss-Järk kom med sin taxi för snabb transport till fåboden. Vi kastade oss in i bilen, lyckades hålla oss vakna under hela resan men vid hemkomsten somnade vi naturligtvis direkt. Jag vet inte hur det gick till men av någon anledning vaknade jag redan efter någon timme och uppfattade genast ett avlägset motorljud. Långsamt gjorde sig verkligheten påmind om vad som höll på att hända. Prästen var på väg upp på gården där två generationers spelmän låg utslagna efter en natt i sus och dus. Det här var inte bra. Mina ögon sökte av rummet på jakt efter min far. Efter ett första försök kunde jag inte se honom. Inte förrän min blick sökte sig nedåt. Han hade somnat under bordet med dragspelet på ryggen. För säkerhets skull med bälgen fullt utdragen. Kanske blev det lite väl kallt där nere på golvet. Själv hade jag tursamt nog somnat med kläderna på och kastade mig snabbt ur sängen och väckte far. I samförstånd lämnade vi fåboden och befann oss snart vandrade mot skogen. Prästen fick klara sig utan oss den 30 juli 1975 och vad jag förstått i efterhand så gick det bra ändå.

Krång Mikael "Nord" Andersson